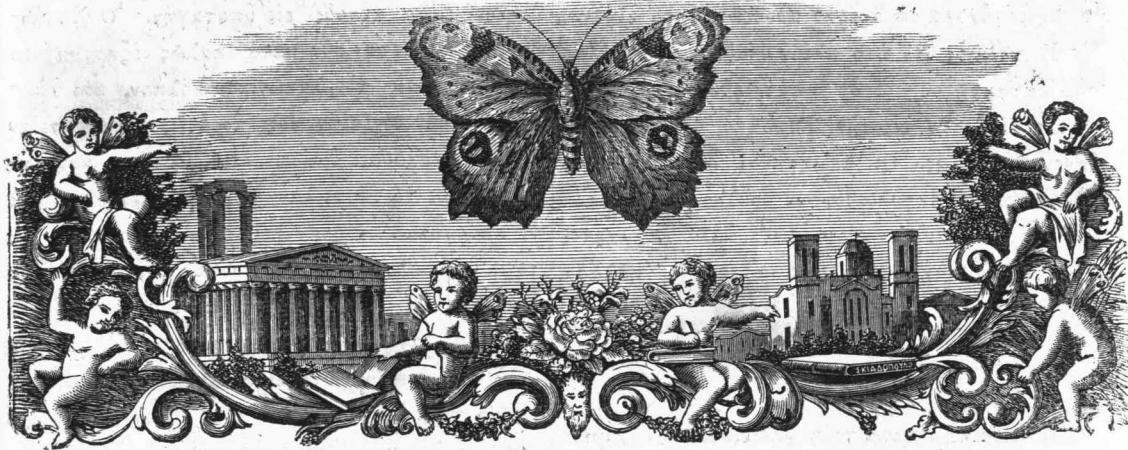

ΧΡΥΣΑΛΛΙΣ

ΦΙΔΟΛΟΓΙΑ,

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ,

ΠΟΙΚΙΛΑ.

ΤΟΜΟΣ Γ.

15 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ, 1865.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 71.

Η ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΙΣΤ' ΑΙΩΝΑ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΥΛΗΣ.

(1685—1715)

Α'.

ΣΠΤΑ μεγάλας ἐπαναστάσεις ἀριθμεῖ δ. Ἐλληνισμὸς κατὰ τὸ μεσολαβοῦν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ 1821 τετρακιώνιον διάστημα. Ἐπισημοτέρα ὅμως πασῶν τῶν ἄλλων ὑπῆρξεν ἡ περὶ τὰ τέλη τῆς ΙΖ' ἔκαποντας τηρίδος ὑπὸ τῶν ‘Ἐνετῶν μὲν ὑποκινηθεῖσα, ἀλλὰ διὰ τῆς στιχαρᾶς χειρὸς τῶν τέως ἀμεριμνούντων ἀρματωλῶν αἰσίως διεξαχθεῖσα.

Καθ' ἣν ἐποχὴν ἐρρίφθησαν τοῦ Κωνσταντινουπόλει ἡ ἀπέθνησκον εἰς τὰς φυλακὰς οἱ ἀπεσταλμένοι τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων, καὶ δ ὑπὸ τῶν ἀλλεπαλλήλων νικῶν ἐξαρθεῖσι φανατισμὸς τῶν Τούρκων ἀπηγόρευε τὴν κτίσιν ἐκκλησιῶν, πεφορισμένη δὲ ἡ Εὐρώπη ἐκολάκευεν ἐξευτελιστικῶτα, χάριν εἰρήνης, τὸν εἰς τὸ ἀπόγειον τῆς ἴσχυος του κοιλοστὸν τῆς Ἀνατολῆς, διε τὴν ἄμοιρος Κρήτη μετὰ εἰκοσιπεντεκετῆ λυσσώδη πόλεμον παρεδίδετο εἰς τὸ πῦρ καὶ τὸν σίδηρον τοῦ νικητοῦ, ἡ δὲ τέως ὑπερήφρυνος ‘Ἐνετία, πιεζο-

μένη ὑπὸ τῆς σιδηρᾶς τοῦ νικητοῦ θελήσεως ἐνέδιδεν εἰς τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ἐπισηματέρων ἐν Δαλματίᾳ κτήσεών της, διε τὸ γελοιογραφικῶς ἐξεικονίζετο ἡ Εύρωπη ἐπὶ τῆς πρώτας τῶν νικηφόρων στόλων, καὶ ἡ Βιέννη δεύτερον ἐποιησορεῖτο, τότε δράξῃ ἀσήμων πολεμιστῶν κατεσύντριψεν ἐν μιᾷ στιγμῇ τὰ σμήνη τῆς τρομερᾶς καὶ ἀκμαζούσης αὐτοκρατορίας, καὶ ἡ ‘Ἐλλὰς, ἀπὸ τὴν Ἀκροκεραυνίαν μέχρι τοῦ Ταινάρου ἐπὶ τριάκοντα σχεδὸν ἔτη, ἀνέπνευσεν ἀνέτως τὴν ζείδωρον τῆς ἐλευθερίας αὔραν.

Τὴν ἐπανάστασιν ἐκείνην σύσσωμος δ ἀρματωλισμὸς ὑπεστήριξε καὶ ἀπὸ τῆς ὥρας ταύτης ἐπίσημον πρὸς τοὺς κατακτητὰς ποιήσις διαζύγιον, κατεσκήνωσεν εἰς τὰ ὅρη. Εἴτετο μέγα χάσμα ἡγέρθη ἐν μέσῳ τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου μεταιχμίου. Ἔνθεν μὲν ἐκυμάτιζεν ἀγερώχως ἡ ἐρυθρὰ ἥμισεληνος ὑπερασπιζομένη ὑπὸ μαχαιρῶν αἵματοσφαφῶν, πέραν δὲ ἡκτονοβόλει, ἀνευ οὐδεμιᾶς ἀγρίας ἐπιδείξεως δ Σταυρὸς, φαεινὸς καὶ ὑπερκόσμιος, εὐλογῶν τὴν ἐν τῷ σκότει ἀκονίζομένην ‘Ἐλληνικὴν ἐρυθράν’ ἐνθεν μὲν ἐξήστραπτεν δ ἀκινάκης τοῦ δημίου, πέραν δ' ἐρρόντα τὸ φιλελεύθερον τοῦ κλέπτου πυροβόλον. Τὸ μέγα ἐκείνο χάσμα μόνον χείμαρροι αἷματος καὶ στιβάδες πτωμάτων ἡδύναντο ἵνα πληρώσωσιν διά-

κις ἐγίνετο ἀπόπειρα, δι' ἑνὸς ἄσματος νέοι δημοδοὶ διεσάλπιζον τὴν νίκην τοῦ ἀρματωλοῦ.

‘Η στιγμαία ἐκείνη ἀναγέννησις τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, διὰ τῆς αἰσχρᾶς τῶν ‘Ενετῶν προδοσίας, ἐπινήγη μὲν ἐντὸς ποταμῶν αἱμάτων, ἀλλ’ εἰς τὸν ‘Ἑλληνισμὸν λαμπροτέραν προσεκτήσατο αἰγλήν. ‘Ο ἀρματωλὸς δὲν ἦτο πλέον μισθίος χωροφύλαξ τοῦ κατακτητοῦ, οἷς θὲ ἐκπατρισθέντες Ἑλληνες ἐγνωστοποίησαν εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅτι δὲν ἀπέθανεν ἡ ‘Ἑλλάς. Οἱ περιηγηταὶ δὲν ἔθαψαν τὸν πλέον τὰ ὑπὸ ἐκφυλισθέντων δούλων πατούμενα ἵερά τῆς ἀρχαιότητος μνημεῖα, ἀλλ’ ἐκπληκτοὶ παρετήρουν διηνεκῆ καθ’ ἀπασχον τὴν ‘Ἑλλάδα ἐπαναστατικὸν δργασμόν.

B.

‘Η Ἐνετικὴ δημοκρατία βλέπουσα τὴν ἐπικειμένην πτώσιν τῆς Κρήτης διὰ τὴν ἐκεὶ συγκέντρωσιν πασῶν τῶν δυνάμεων τῆς Τουρκίας, καὶ ἵν’ ἀλλαχόσε περισπάσῃ τὴν προσοχὴν τῶν πολιορκητῶν, ἔστρεψε τὰ βλέμματά της πρὸς τὴν ‘Ἑλλάδα, ἐπὶ τοῦ τραχήλου τῆς δούιας Βαρύτερον ἐπίεζεν δικουρουλμανικὸς ζυγός· ὡς προσφορώτερον δὲ κέντρον ἐνεργείας ἐξελέξατο κατὰ πρῶτον τὴν Μάνην, ἥτις διετήρει εἰδὸς ἀγρίας ἀνεξαρτησίας, οὐδέποτε εἰς τὸν κατακτητὴν ὑποκύψασα. (1)

Οἱ Μανιάται διεγερθέντες ὑπὸ τῶν ‘Ενετῶν πειρατικῶν διέτρεχον τὰς θαλάσσας δικροπάζοντες καὶ φονεύοντες τὰ τουρκικὰ πλοῖα καὶ πληρώματα. ‘Η δὲ χώρα αὐτῶν, ἔνεκα τούτου, ἐπεκαλεῖτο Μέργα Ἀλγέριον. Εἰς τοιαύτην μάλιστα ἔφθασαν τόλμην, ὡστε περὶ τὰ τέλη τοῦ 1667 νύκτωρ εἰσέβασαν μεταξὺ τοῦ πολιορκοῦντος τὴν Κρήτην διθωμανικοῦ στόλου, πυρπολοῦντες καὶ διαρπάζοντες, ὑπὸ αὐτᾶς τὰς κανονοστοιχίας τοῦ μεγάλου βιζίου, ὅστις προηγουμένως συλλαβόν τινας ἐκ τούτων ἀνεσκολόπισεν. ‘Ο Ἀχμέτ Κιουπρούλης ἵν’ ἀπαλλαγῇ τοιούτων ἐπιφύλων ἐχθρῶν, προσέφερεν αὐτοῖς διπλοῦν μισθὸν ἀφ’ ὅ, τι ἐπληρόνοντο οἱ ἐν πολέμῳ στρατιῶται. ‘Αλλ’ οἱ Μανιάται, ἀγερόχως ἀποδρίψαντες τὰς προτάσεις

του, ἐξηκολούθησαν οὐχ ἡπτον τὰς πειρατικὰς ἐκδρομάς των. Ἐμπλεως θυμοῦ διὰ τὴν αὐθάδειαν δι Κιουπρούλης διέταξε τὸν Χασάν-Μπαμπᾶν, περίφημον πειρατὴν, καὶ τὸν καλλίτερον ναυτικὸν τῆς Τουρκίας, ἵνα μεταβάσις εἰς τὰ παράλια τῆς Μάνης φέρῃ αὐτοὺς εἰς ὑποταγήν. ‘Ο Χασάν-Μπαμπᾶς ἐνεφανίσθη μετὰ καλῶς ἐξηρτημένου στολίσκου εἰς τὸν λακκωνικὸν κόλπον, καὶ ὑψώσας λευκὴν σημαίαν τοῖς προέτεινεν ἀμνηστείαν ἐπὶ τὴν παραδόσει διμήρων. Οἱ Μανιάται ἀντὶ ἀπαντήσεως τῷ ἔστειλαν χάλαζαν σφαιρῶν, καὶ δι’ ἀποστόλων προσεκάλουν τοὺς κατοίκους εἰς γενικὴν συνέλευσιν, ἵνε ἔδρα δρίζετο ἡ Ἀνδραβίδα ἢ αἱ Κυτριαί. Τὰ γυναικόπεδα, διὰ πάντα ἐνδεχόμενον, διετάχθησαν ἵνα καταφύγωσιν εἰς τὰ ὅρη. ‘Αλλ’ ἐνῷ ἀνερρύχωντο αἱ γυναικες τὰ φρικαλέα ἐκεῖνα ὑψοῦ, φέρουσαι ἐπὶ τῶν ὕμων τὰ πενιχρά των ἔπιπλα, καὶ ὁδηγοῦσαι τὰ ποιμνία τῶν αἰγῶν, νεανίσκος στελλόμενος ἐκ μέρους τοῦ ἀνδρὸς, ἡρώτησε μίαν ἐξ αὐτῶν βυζάνουσαν βρέφος πρὸ τριῶν ἡμερῶν τεχθὲν, ποῦ εἶχε θέσει τὴν σπάθην καὶ τὸ τουφέκιον, κατὰ τὴν ὥραν τῆς κατεσπευσμένης ἀναχωρήσεως της. ‘Η γενναίᾳ Σπαρτιάτις, ἐκ τοῦ ἐπισήμου οἴκου τῶν Γερακαρῶν καταγομένη, ἀπεκρίθη δργίλως: « Εἰπὲ εἰς τὸν ἄνδρα » μου νὰ ἔλθῃ γλάγορα νὰ φυλάξῃ τὴν γίδα, καὶ νὰ κρατήσῃ τὸ παιδί, καὶ ἐγὼ πηγαίνω νὰ εὔρω » τὰ ὅπλα του, καὶ θὰ τὰ μεταχειρίσθω καλλίτερα ἀπὸ αὐτῶν. » Καὶ παραδίοσα τὸ βρέφος εἰς τινὰ ὅπισθεν βαδίζουσαν γραίαν ἔδραμε πρὸς τὴν παραλίαν· τὸ παράδειγμα αὐτῆς ἐμιμήθησαν καὶ αἱ ἄλλαι συμψυγάδες, αἵτινες ἐτέθησαν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐξ Ἀνδραβίδας καὶ Κυτριῶν ἐρχομένων πρὸς τὸ παράλιον πολεμιστῶν, καθ’ ἣν στιγμὴν δι Χασάν-Ππαμπᾶς; ήτοι μάζετο πρὸς ἀπόβασιν. Αἱ μέχρις οὐρανοῦ ἀπειλητικαὶ φωναὶ τῶν γυναικῶν, καὶ οἱ ἄγριοι ἀλλαχαγμοὶ τῶν ἀνδρῶν, ἡνάγκαταν τὸν Χασάν ἵνα μὴ διακινδυνεύσῃ τὴν ἀπόβασιν. Καὶ τὴν νύκτα δέκα Μανιάται ἤιφθέντες εἰς τὴν θάλασσαν ἔκοψαν τὰς κάλους τῶν ἀγκυρῶν τοῦ στολίσκου, ἐξ οὗ δύο πλοῖα ῥιφθέντα ἐπὶ τῶν βράχων συνετρίβησαν, καὶ διηρπάγησαν ὑπὸ τῶν Μανιάτων, οἵτινες καὶ πολλοὶ Τούρκους ἡχυμαλώτισαν. Μόλις δὲ δι Χασάν-Μπαμπᾶς αἰσχρῶς φεύγων ἡδυνήθη ἵνα σωθῇ ἐπὶ ἑνὸς καὶ μόνου πλοίου. (1)

(1) Guilletière, Athènes Anciennes. — Spon, Voyage.

(1) Molti dei Tōrkokoi mettē πολλὰς προσπαθείας, κατώρθωσαν ἐν ἔτει 1570 ἵνα ἀνεγείρωσιν ἐπὶ τῶν ἔρυμῶν ἔκεινων βιάζων φρούριον, πρὸς ἀπλῆν ἔνδειξιν τῆς κατοχῆς, διπερ μετ’ οὐ πολὺ δὲ ὑπὸ τὸν Μάρκον Κιρίνην ‘Ἐνετικὸς στόλος δρῆην κατέστρεψε (Paruta, Storia della guerra di Cipro, secl. 78.-9

‘Η τοιχύτη ἀνέλπιστος ὑπεροχὴ τῶν Μανιατῶν κατ’ ἀνδρὸς θεωρουμένου ὡς ἡ ψυχὴ τοῦ τουρκικοῦ στόλου, τολμηροτέρους κατέστησεν αὐτοὺς, μανιωδέστερον ἐξακολουθήσαντας τὸν πόλεμον κατὰ τῶν ἐν Κρήτῃ Τούρκων ἀδημονούντων περὶ τοῦ πρακτέου.

‘Ο μέγας βιζίρης Κιουσπρουλῆς μὴ θεωρῶν τὴν ἐπιχείρησιν ἀξίαν τῆς διακινδυνεύσεως τῆς μεγάλης φήμης του κατέφυγεν εἰς στρατήγημα. ‘Η πατροπαράδοτος διαίρεσις ἐλυμαίνετο καὶ ἐν Μάνῃ, ἐν ἡ μανιωδῷ ἐπάλαιον περὶ πρωτείων αἱ δύο ἴσχυρα φατρίαι τῶν Στεφανοπόλων καὶ Ἰατραίων. Εἰς ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Κοσμάδων Λιβέριος Γερακάρης, εἶχεν ἀρραβωνισθῆ τὴν θυγατέρα τοῦ Γιακούμη Ἰατροῦ τῆς ἁποίας τὴν χειρα προεζήτει δι Μιχάλης Δεμηθάκης ἐκ τῆς ἀντιπάλου φατρίας τῶν Στεφανοπόλων, ὅστις, μετὰ τὸν ἀρραβώνα, ληστρικῶς ἐπελθὼν τὴν ἡρπασεν. Ἐντεῦθεν προηλθον μάχαι καὶ φόνοι μεταξὺ τῶν δύο μερίδων (1).

‘Ο Λιβέριος Γερακάρης, γνωστότερος ὑπὸ τὸν ὑποκοριστικὸν Λιμπεράκης, νεανίας εἶχεν ὑπηρετήσει, ὡς κωπηλάτης, εἰς τὸν ἔνετικὸν στόλον’ ἔπειτα δὲ ναυτικὸς γενόμενος ἥγερασεν ἐν πλοῖον καὶ κατέστη εἰς τῶν τρομερωτέρων πειρατῶν (2). Μετὰ τὴν ἐπισυμβάσαν αὐτῷ προσβολὴν ἐξηκολούθησε τὸ πειρατικὸν στάδιον, καὶ ἐν μιᾷ τῶν ἐπιδρομῶν συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων, μετ’ ἄλλων συμπατριωτῶν του, δέσμιος ἐφυλάσσετο εἰς τὰ κάτεργα.

Τὸν Λιμπεράκην τοῦτον ἀπεφάσισεν δι μέγας βεζέρης ἵνα μεταχειρισθῇ ὡς ὅργανον πρὸς ὑποταγὴν τῶν ἀτιθάσσων συμπατριωτῶν του. Ἐλευθερώσας διθεν ἀπὸ τῶν δεσμῶν τῷ ἔχοργησεν ἀφθονον χρυσίον, καὶ ἐφοδιάσας μὲν μυστικὰς δόηγίας ἀπέστειλεν εἰς Μάνην μετὰ μεγάλων δυνάμεων. Οἱ Λιμπεράκης λυσσῶν κατὰ τῆς ἀντιπάλου φατρίας, ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῶν οἰκογενειακῶν ὀπαδῶν του, πρὸς οὓς ἀφειδῶς διεμοίρασε τὸ τουρκικὸν χρυσίον, καὶ μανιωδὴ ἐκήρυξε κατὰ τῶν Στεφανοπόλων πόλεμον.

Οἱ ἐν Μάνῃ διασπαρέντες πράκτορες τοῦ Κιουσπρουλῆ ἐνέβησαν εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ καὶ ἰδίως τῶν ιερέων καὶ καλογήρων, ὅτι δι μέγας βιζίρης ἐξαιρετικῶς θὰ τοὺς ἀφήσῃ τὴν χρῆσιν τῶν

καθδώνων, καὶ τὸ δικαίωμα τῆς σταυροπηγίας ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν καθδώνοστασίων, ὅτι θὰ τοὺς ἀπαλλάξῃ τοῦ φόρου τῶν παιδίων, θὰ τοὺς χρίσῃ τὸ ἡμιτυχίαν, καὶ ὅτι οὐδεὶς Τούρκος θὰ κατοικήσῃ εἰς τὸν τόπον των.

Ἄμα ἐτελέσωσεν δι κατὰ τῆς Κρήτης πόλεμος, καὶ ἔντρομος ἔμαθεν δι κόσμος τὴν πτώσιν τοῦ τελευταίου τούτου χριστιανικοῦ προπυργίου ἐν τῇ Ἀνατολῇ, δι μέγας βιζίρης ἔπειμψεν ἐκ Χίου (1669) λακωνικὴν ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς Μανιάτας, δι’ ἣς χορηγῶν ἀμυνητείαν καὶ δωρούμενος τοὺς καθυστερουμένους φόρους, προσεκάλει εἰς ὑποταγὴν ἐπὶ τῇ ἀπειλῇ, ὅτι θέλουσι διέλθει διὰ στόματος μαχαίρας, ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως. Συγχρόνως δ’ ἔστειλε τὸν Κεζέ-Ἀλή-πασάν μετὰ ἔξι χιλιάδων ἀνδρῶν στρατολογηθέντων ἐξ Εύβοίας, Ἀθηνῶν καὶ Ναυπάκτου, ὅστις ἀποβιβασθεὶς εἰς Ζαρνάταν ἔκτισεν ἐν φρούριον εἰς Πόρτο-Κάλιο, καὶ ἔτερα εἰς Οίτυλον καὶ Κελεφάν, τηρήσας διαγωγὴν εἰρηνάφιλον ἵνα μὴ τοὺς διερεθίσῃ, καὶ παριστῶν ὅτι τὰ φρούρια ἔκεινα ἡγείροντο ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἐμπορίου καὶ οὐχὶ πρὸς κατοχήν (1).

Ἄμα τὰ φρούρια κατεσκευάσθησαν, οἱ περὶ τὸν Λιμπεράκην συνέλαθον τινὰς τῶν ἐπισημοτέρων ἔχθρῶν των. Οἱ ὑποκινήσαντες τὴν σύλληψιν Τούρκοι ἔδειξαν φαινομένην ἀδιαφορίαν. Κατὰ τὴν δίκην ἐτηρήθησαν αἱ νόμιμοι διατυπώσεις, καὶ οἱ δυστυχεῖς ἐκεῖνοι, χαρακτηρισθέντες ὡς ταραχίαι τῆς κοινῆς ἡσυχίας, κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον, γενομένης τῆς ἔκτελέσεως ὑπὸ τὸ ὄνομα καὶ τὴν ἔξουσίαν παντὸς τοῦ σώματος τῶν Μανιάτων (2). Ἐνεκα δὲ τῶν καταδιωγμῶν ἐκείνων ἡ πατριωτικὴ φάρα τῶν Στεφανοπόλων ἡναγκάσθη ἵνα ποιήσῃ τὸν εἰς Κορσικὴν γνωστὸν ἀποικισμόν.

Πολὺς διμως δὲν παρῆλθε χρόνος, καὶ οἱ Μανιάται συνειδότες τὴν πλάνην, ἐκήρυξαν τὸν κατὰ τῶν Τούρκων πόλεμον. ‘Ο λαομίστος Λιμπεράκης ἵνα ἐξαγνίσῃ τὴν προδοσίαν, ἐπεδόθη πάλιν εἰς τὸ πειρατικὸν στάδιον, λυσσῶδεστερον κατὰ τῶν Τούρκων ἐπιτιθέμενος’ συλληφθεὶς διμως ἐδρίφη εἰς τὸ Μπάνιο τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἐνῷ ταῦτα διεδραματίζοντο ἐν Μάνῃ, τρεῖς ἀρματωλοὶ τῆς Στερεᾶς, Ἐλλάδος, Ἀγγέλης Σουμίλας ἢ Βλάχος ἐξ Ιωαννίνων, Πάνος Μεϊτάνης

(1) Χρονικὸν Κορσικῆς, ἔκδ. Γ. Παπαδοπούλου, σελ. 18.

(2) Cantemir, Histoire de l’ Empire Ottoman, Paris 1743, Tom. IV.

1) Hammer, Histoire de l’Empire Ottoman, VI, σελ. 329, 337.

(2) Guilletière, σελ. 39—45.

ἐκ Κατούνης τῆς Ἀκαρνανίας, καὶ τὸ Μικρὸν Χωριόπουλο ἔξεστος Ἀγράφων, ἕνεκα τῆς πρὸς αὐτοὺς ὑπόπτου διαγωγῆς τῆς Τουρκικῆς ἐξουσίας, περιεφέροντο ὡς ἀντάρται ἐν Ἀκαρνανίᾳ, ποτὲ μὲν κατὰ ἔπειραν προσβάλλοντες τοὺς Τούρκους, ποτὲ δὲ κατὰ θάλασσαν καὶ τοὺς Βενετούς. Ἡ Ἐνετικὴ πολιτεία, διαρκούσσης τῆς πολιορκίας τῆς Κρήτης, κατώθισεν ἵνα τοὺς συλλάβῃ, διὰ προδοσίας, κατὰ τὰ παράλια τῆς Βούιτσης.¹ Ενῷ δὲ οὗτοι δέσμιοι ἐπὶ τῆς Ἐνετικῆς γιλέρας ἐφέροντο εἰς Βενετίαν, Ἀλγερικὴ φούστα (1), παρουσιασθέσσαν κατὰ τὰ παράλια τῆς Δαλματίας προσκάλεσσαν τοὺς Ἐνετούς εἰς παράδοσιν. Οἱ πλοίαρχοι, μετὰ μικρὸν ἀκροβολισμὸν, συνήνεσεν ἵνα παραδοθῇ καθορῶν τὸ ὑπερβάλλον τῶν πολεμίων. Οἱ αἰχμαλώτοι ἀρματωλοὶ ἀκούσαντες τὸν θόρυβον ἥρωτησαν ναύτην τινὰ περὶ τῆς αἰτίας ἀφοῦ δὲ ἔμαθον παρ' αὐτοῦ τὸ ἀποφασισθέντα, τὸν παρεκάλεσσαν ἵνα εἴπῃ εἰς τὸν πλοιαρχὸν, ἐὰν συνήνει νὰ λύσῃ τὰ δεσμά των, καὶ τοὺς δώσῃ τὰ καριόγιλια των (2) ἵνα πολεμήσωσι κατὰ τῶν Ἀλγερινῶν.

Οἱ πλοίαρχοι συλλογίζομενοι, ὅτι καὶ οὕτως καὶ ἄλλως ἥθελον ἀπολεσθῆναι, καὶ γνωρίζων ἄμα τὴν μεγάλην φήμην τῶν δεσμωτῶν, παρεδέχθη τὴν αἰτησιν. Ἀφοῦ δὲ οἱ ἀρματωλοὶ ἐλύθησαν καὶ ἔλαθον ἀνὰ χεῖρας τὰ προσφιλῆ των καρλοφίλων ἐπῆδησαν πυροβολοῦντες καὶ ἀγρίως ἀλαζούντες ἐπὶ τῆς κατ'- ἐκείνην τὴν στιγμὴν προσεγγισάστης πρὸς παραλαβὴν τῶν αἰχμαλώτων φούστας. Οἱ Ἐνετοὶ ἐνθαρρύνθεντες ἀπὸ τοῦ παρεδίγματος τοὺς ἥκολούθησαν, καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐκ τῶν Ἀργερινῶν οἱ μὲν ἐφονεύθησαν οἱ δὲ ἡχυαλωτίσθησαν. Οἱ νικηταὶ δέσαντες ὅπισθεν τὴν Ἀλγερινὴν φούσταν εἰσῆλθον ἐν θριάμβῳ εἰς Βε-

νετίαν. Ὁ πλοίαρχος ἐκτιμῶν τὸ μέγεθος τῆς προσφερθείσης ὑπηρεσίας, ἀνέφερε μετὰ μεγίστων ἐπαίνων τὸ γεγονός εἰς τὴν Ἐνετικὴν Πολιτείαν, ἵτις ἀντήμειψε γενναίως τοὺς τρεῖς ἀρματωλοὺς, παραχωρήσασα αὐτοῖς βαθμούς καὶ γαίας.

Περὶ τούτου ὑπῆρχε καὶ ἐκτενὲς δημοτικὸν ἀστικόν, ἐξ οὗ διακαρίτης Γ. Αἰνιὰν περιοδεύων ἐν ἔτει 1835 ἀντέγραψε τὸ ἔξῆς ἀπομνημονεύμενον ἀπόσπασμα παρά τινος ἔκαποντούτιδος Ἀγραφιώτου, ὅστις καὶ τῷ ἐξέσθηκε τὰς ἄνω πιστῶς ἐκτεθείσας λεπτομέρειας.

Μή νᾶναι χάρια στὰ βουνά, μὴ νᾶν πανχάπλωμένα,
Μή νᾶν Ἀγγέλης πῶρχεται, Ἀγγέλης καὶ Μετάνης.
Καὶ τὸ Μικρὸν Χαρμόπουλο πῶρχετ' ἀπὸ τὸ Ἀγράφα.
Μὲ τὰ μπαΐράκια ἀνοικτὰ τὰ κόκινα καὶ τὸ ἀσπρα.
Στὴν Ἀστανὰν καὶ κόνεψκη, στὴν Βόνιτσα τοὺς πάνουν
Μία φούστα ἔξαγνιάντισε *

Διὰ τῶν ἀρματωλῶν τούτων ἡ Ἐνετίκη διωργάνισε τὴν ἐκραγεῖσαν ἐπανάστασιν: διὰ τοῦ Λιβερίου Γερακάρη ἡ ὁδωμανικὴ ἐξουσία προσεπάθησε νὰ τὴν καταστείῃ. Ὁ Λιμπεράκης ἀπὸ τὰ κάτεργα ἐκβληθεὶς ἀναγορεύεται ἡγεμὼν, καὶ ὁδηγῶν τὰ τουρκικὰ στρατεύματα εἰσβάλλει εἰς τὴν στερεάν, νικᾶται, καὶ μετὰ τὴν ἀπελπισίαν προσέρχεται εἰς τοὺς κόλπους τῆς πολυμηνίσσης θρησκίας του, νικᾷ εἰς τὴν Ἄρταν τοὺς Τούρκους, καὶ ὁσεὶ τιμωρώμενος ὑπὸ τῆς Προνοίας διὰ τὴν ἀπίστιαν του ἐλεεινῶς τελευτᾷ, περιφρονούμενος καὶ ὑπὸ ἐκείνων πρὸς οὓς ἀλλοτε προσήνεγκεν ὑπηρεσίας. Οἱ δὲ ἀρματωλοὶ, εἰς ἐν μόνον ἵνα δαλματικά προσβλέποντες, τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος των, ἀφοῦ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἔσχον τὴν μονομερῆ εὐχαρίστησιν ἵνα ἰδωσι τοὺς πόθους των ἐκπληρουμένους, προδοθέντες ὑπὸ ἐκείνων οὓς φίλους ἐνόμιζον, μόνοι ἀντέστησαν κατὰ τοῦ ἐπελθόντος βαρβαρικοῦ χειμαρρίου, καὶ οἱ πλεῖστοι ιερὰ σφάγια προσεφέρθησαν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς πατρίδος.

Σπουδαῖον κίνδυνον διέτρεγε κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὁ πυρέσσων Ἑλληνισμός. Ὁ Σουλτάνος Μαχμούτης Δ' καθαρὸς μουσουλμάνος περιεστοιχεῖτο ὑπὸ τῶν φανατικωτέρων οὐλεμάδων καὶ σετζίων, ὃν ἡγεῖτο διαβόντος Βανῆς τὰς ὑπὸ τὸ πρίσμα βαρβάρου θρησκομανίας συμβουλὰς τούτων ἔθεωρει διαβόντος Σουλτάνος ὡς χρησμούς, δι' ὃν ἡδύνατο ἵνα σωθῇ τὸ οἰκονομικῶς καὶ στρατιωτικῶς διαφθαρὲν κράτος του. Πρὸ πολλοῦ ἡ Πύλη ἐγγρώτει τὸν παρὰ τοὺς Ἑλλησιν ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν ἀναρριζόμενον ἐπαναστατικὸν ὅργασμὸν,

(1) Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταῦτην οἱ πειραταὶ τῆς Ἀλγερίας ἐφθασκεν εἰς τὸ ἀπόγειον τῆς Ισχύος των καὶ κατέστησαν ὁ τρόμος τῆς ὑφαλίου. Ἐφθασαν λητούσοτες καὶ μέχρι τῶν ἐσχατῶν τοῦ Ὀλεκονοῦ, ἀποβάντες εἰς Ἰρλανδίαν καὶ Ισλανδίαν καὶ λαβόντες πλέον τῶν 600 αἰχμαλώτων. Οἱ ἀριθμὸς τῶν ἐν Ἀλγερίᾳ δούλων χριστιανῶν ἀνέστινε μέγεις 20,000. Περὶ τὴν πεντήκοντα πλοῖα (φούσται) ἀπετέλουν τὴν ναυτιλίαν τοῦ πειρατικοῦ ἐκείνου κράτους. Οἱ συλλαμβανόμενοι ἀνεσκολοπίζοντο, ἐκαίοντο, ἢ ἐστέναζον εἰς φρικαλέας εσμωτήρια (Hammer, XI, σελ. 203 κ' ἐπ.).

(2) Ὁ Μουασθῆτας οὗτος τὰ τουρέκια, ὡς προερχόμενα ἐκ τοῦ ἐν Ἐνετίκη διπλοποιείου ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν Carlo et Filio (Καρόλου καὶ οὗτοῦ) καὶ οὐχὶ διότι εἶχον ἐξωγραφημένον καρυόφυλλον ὡς ἐσφαλμένως παρεδέχθη.

τὸν δόποιον οἱ φανατικοὶ εἰς τὰ σπάργανα ἔζήτουν ἦντα καταπνίξωσιν, ὅτε κατὰ θείαν ἐπίνευσιν ἀνῆλθεν εἰς τὸ ἀνώτατον ἀξίωμα. ὁ Ἀλβανὸς Μωχαμέτης Κιουπρουλῆς πρώην μάγιερος καὶ ἵπποκόρυος τοῦ σεραγίου. ‘Ο μεγαλεπήδολος γέρων ἐδέχθη τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγάλου βιζίρου ἐπὶ τῷ δρῷ ὃτι θεῖλε δικινέψει κατὰ θέλησιν τὰς χάριτας καὶ καταδίκας, τυφλῶς τοῦ Σουλτάνου ἐκπληροῦντος τὰς προτάσεις του. Πάντες οἱ μουσουλμάνοι ἔξεφρασαν τὴν δυσαρέσκειαν ἐπὶ τῷ διορισμῷ γέροντος μὴ γραφθῆσθαι τὰ γράφη, καὶ ν' ἀραγιώσκῃ. Οὕτων ἀνῆλθεν εἰς τὴν ὑψηλὴν ἐκείνην περιοπὴν (22 Σεπτεμβρίου 1656) τὸ Τουρκικὸν κράτος εὐρίσκετο εἰς ἀθλίαν κατάστασιν, σπαρασσόμενον ὑπὸ θρησκευτικῶν ἕριδων, καὶ κυβερνώμενον ὑπὸ τῶν εὐνούχων. ‘Ο δραστήριος Ἡπειρώτης ἀπεκεφάλισεν ἀνεξαιρέτως δῆλους τοὺς εὐνοούμενους, καὶ ἔξωρισε τοὺς φανατικωτέρους. Εἰς 36,000 ἀναθράζεται ὁ ἀριθμὸς τῶν διαταχθέντων θανάτων. Αὐτοπροσώπως πάντοτε ἔξεστράτευε, καὶ ή νίκη παρηκολούθει τὰ βήματά του. ‘Ο Κιουπρουλῆς δὲν ἐλησμόντεν ὅτι ἡτο Ἑλλην, καὶ λάθρᾳ συνεδραύλιζε τὴν ἀναγέννησιν. ‘Ο πατριάρχης Παρθένιος, (συμπατριώτης τοῦ Κιουπρουλῆ, ὡς ἔξι Ἰωαννίνων καταγόμενος) βλέπων τὸν τότε πρῶτον ἀναφαίνομενον τῶν χριστιανῶν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἔρωτα, ἔγραψε πρὸς τὸν βοηθόδαν τῆς Βλαχίας Κωνσταντίνον Βασσαράζχν. «Ο Ἰσλαμισμὸς προσεγγίζει τὸ τέλος του· ἢ «Χριστιανὴ πίστις μέλλει νὰ βασιλεύσῃ» ἐντὸς » διάγονοι οἱ χριστιανοὶ θὰ ἐλευθερωθῶσιν...». Οἱ καθηροὶ μουσουλμάνοι κατηγόρουν τὸν Ἑλληνικὸν αλῆρον ὡς ὑποθάλποντα τὰς καθηηερινὰς ἀνταρσίας· ἀλλ' ὁ Κιουπρουλῆς, καὶ τοι ἔξι ἀνάγκης ἴσως διατάξας τὴν ἀπαγγόνισιν τοῦ φωρθέντος πατριάρχου, οὐδεμίαν ἀκρόασιν ἔδιδεν εἰς τὰς αἱμοβόρους προτάσεις τῶν φανατικῶν, ἀποκεφαλίσας μάλιστα καὶ τὸν Ἀβδὴν πασάν, πρῶτην διοικητὴν τῆς Πελοποννήσου, διὰ τὰς ἐκεῖ ὡμότητας καὶ ἀρπαγάς του, καὶ διορίσας τὸν συμπατριώτην αὐτοῦ Γκίκαν ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας.

Συνάμαχ δὲ ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ συνετέλεσεν ὁ μέγιας διερμηνεὺς Παναγιώτης Νικούστης, καὶ ἡ ‘Ἑλληνὶς Σουλτάνης Χασεκήν. Κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς ἐν Κρήτῃ Ρεθύμνου ἡ ὥραία ‘Ἑλληνὶς Εὐγενία ληφθεῖσα ὑπὸ τοῦ σερδάρη Δελη-Χουσεΐν ἐδωρήθη εἰς τὸν Σουλτάνον καὶ μετωνομάσθη ἐν τῷ χαρεμίῳ ‘Ρεθία Χασεκή, δηλ. ἡ πιοῦσα τὰ φθιτοπωριὰ δόδα. ‘Ο σουλτάνος Μαχμούτης τὴν

ἐλάττευε μέχρι παραφορᾶς καὶ ἐνώπιον της ἔδυσαν δλαι τοῦ χαρεμίου αἱ ὥραιότητες. Τὴν 2. Ιουνίου 1664 ἐγένησεν υἱὸν, τὸν Μουσταφάνη, καὶ δ σουλτάνος ὑπέρχαρις διέταξεν ἔξαιρετικῶς ἐπατήμερον φωτοχυσίαν, καὶ τῶν διὰ πνιγμοῦ θάνατον τὸν δύο ἄλλων υἱῶν του Ἀχμέτ καὶ Σουλεϊμάν. Λέγεται δὲ, ὅτι διὰ τῶν ἀπαύστων παρακλήσεων ταύτης, ὀνειρευομένης τὸ βασίλειον τῆς πατρίδος της, κατεπείσθη ὁ Σουλτάνος ἵνα κινηθῇ τὸν κατὰ τῆς Κρήτης λυστώδη καὶ πολύνεκρον πόλεμον (1).

‘Ο γέρων Κιουπρουλῆς, μετὰ πενταετῆ λαμπρὰν διοίκησιν, ἀπέθανε, διαδεχθεὶς εἰς τὸ μέγια ἀξίωμα ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Ἀχμέτ, κληρονομήσαντος ἐκτὸς τῶν ἄλλων προτερημάτων, καὶ τὴν πρὸς τὸν Ἑλληνισμὸν ἀγάπην.

(‘Η συνέχεια εἰς τὸ προσεχὲς φυλλάδιον.)

ΤΟ ΘΗΣΕΙΟΝ

καὶ

Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΑΡΕΩΣ. (1)

3

‘Ανέπτυξα μέχρι τοῦδε τοὺς ἀρχαιολογικοὺς λόγους, τοὺς ἐναντιουμένους εἰς τὴν συνήθη προσηγορίαν τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος Δωρικοῦ ναοῦ· μετ' αὐτῶν δὲ συμφωνοῦσι καὶ τοπογραφικαὶ ἀποδείξεις. ‘Ο Πλούταρχος λέγει 37), ὅτι τὰ δυτικὰ τοῦ Θησέως ἔκειντο «ἐν μέσῃ τῇ πόλει.» τὸ δὲ νῦν νομιζόμενον Θησεῖον, μακρὰν τοῦ νὰ ἦναι εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως, κεῖται εἰς τὸ δυτικώτερον μέρος αὐτῆς, ἐπέκεινα ἀκόμη τῆς διὰ τοῦ Κεραμεικοῦ πρωτευούσης ὁδοῦ, καὶ μόλις 400 Γ. μέτρα ἀπὸ τοῦ Διπύλου καὶ τῆς πύλης, δι’ ἣς ὁ Παυσανίας εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἄστυ (38). ‘Αλλ’ ὁ Πλούταρχος προσδιορίζει τὴν τοποθεσίαν τοῦ τεμένους ἔτι ἀκριβέστερα, προσθέτων ὅτι «παρὰ τὸ νῦν γυμνάσιον». ‘Οποῖον δὲ γυμνάσιον ἐννοεῖ, μαντάνομεν ἐκ τοῦ Παυσανίου, δεστις περιγράψεις τὸ γυμνάσιον τοῦ Πτολεμαίου ἔξακολουθεῖ· «πρὸς δὲ τῷ γυμνασίῳ Θησέως «ἔστιν

(1) Hammer, XI.

(2) Συνέχεια ἀπὸ φυλλαδίου 69.

37) Πλούτ. Θησ. 36. Ἰδὲ ἀνωτέρω σημ. 26.

38) Η ει λ e m o n u m e n t d' E u b u l i d e s p. 12.

13. Τὴν γράμμην ταύτην περὶ τῆς τοῦ Παυσανίου πύλης παρεδέχθη καὶ δ Α ἡ κ ι ος on some disputed positions, p. 208.